

**BEZORILIK JINOYATINING OBYEKTIV BELGILARI**

Rapiqov Xursanali Yuldoshboyevich

Namangan viloyati, Pop tumani prokurori

rapiqovhursanali@icloud.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17047130>

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada bezorilik jinoyatining obyektiv belgilariga doir masalalar tahlil etilgan. Bundan tashqari, maqolada bezorilikning obyektiv belgilari tahlili yuzasidan olimlarning fikirlari ham o'rganilgan.

**Kalit so'zlari:** Ayb, bezorilik, javobgarlik, jazo, jinoyat, jamoat tartibi, jinoyat jinoiy-huquqiy, ijtimoiy xavflilik, obyekt, obyektiv tomoni.

**ОБЪЕКТИВНЫЕ ПРИЗНАКИ ХУЛИГАНСТВА**

Рапикова Хурсанали Юлдашбаевича

Наманганская область, прокурора Папского района

rapiqovhursanali@icloud.com

**Аннотация:** В данной статье анализируются вопросы, связанные с объективными признаками хулиганства. Кроме того, в статье изучены мнения ученых по анализу объективных признаков хулиганства.

**Ключевые слова:** Вина, хулиганство, ответственность, наказание, преступление, общественный порядок, уголовно-правовая, общественная опасность, объект, объективная сторона.

**OBJECTIVE SIGNS OF HOOLIGANISM**

Rapikov Khursanali Yuldashbayevich

Namangan Region, prosecutor of Papsky district

rapiqovhursanali@icloud.com

**Abstract:** This article analyzes issues related to the objective characteristics of hooliganism. In addition, the article examines the opinions of scholars on the analysis of objective signs of hooliganism.

**Keywords:** Guilt, hooliganism, responsibility, punishment, crime, public order, criminal-legal, social danger, object, objective side.

Bezorilikning tarkibi tuzilishiga ko'ra murakkabligi bois jinoyat huquqi nazariyasi va sud - tergov amaliyotida uni qator o'xshash tarkibli jinoyatlardan farqlash zarurati mavjuddir. Bezorilikni shaxsga qarshi jinoyatlardan farqlashda qasdning yo'naltirilganligi muhim o'rin tutadi.

Agar aybdor biror shaxsni aniq motiv (o'ch, rashq) asosida zarar yetkazishni istagan va bir paytning o'zida jamoat tartibini qo'pol ravishda buzib harakat qilgan bo'lsa, uning qilmishi shaxsga qarshi jinoyat sifatida baholanishi lozim. Bir vaziyatda shaxs o'ch olish maqsadida bir shaxsni ko'pchilik oldida urib, badaniga shikast yetkazsa, uning qilmishi shaxsga qarshi jinoyat deb baholanishi kerak.

Bu holatda shaxs o'z qilmishi orqali jamoat tartibini qo'pol ravishda buzib, jamiyatga nisbatan qo'pol munosabatda bo'lmaydi. Agar jabrlanuvchiga hech qanday sababsiz yoki arzimagan sabab tufayli shikast yetkazsa, qilmish bezorilik oqibatida sodir etilgan jinoyat deb kvalifikatsiya qilinadi.

Chunki shaxsning hayoti yoki sog'lig'iga qarshi sodir etilgan qilmishlarning ijtimoiy xavfliligi bir muncha yuqori bo'lib, bu jinoyatlarning nafaqat bir kishining, balki butun bir jamiyatga nisbatan hurmatsizlikda ifodalanuvchi bezorilik oqibatida sodir etilishi bundan ham ijtimoiy xavfliroqdir. Shuning uchun ham qasddan odam o'ldirish, badanga og'ir shikast yetkazish kabi jinoyatlari "bezorilik oqibatida" sodir etilishi javobgarlikni og'irlashtiruvchi holat sifatida belgilangan.

Bezorilik aynan jamoat tartibini buzish, jinoyat qonuni normalarini inkor qilish, ularga qarshi chiqishda ifodalanuvchi huquqqa xilof qilmishdir. Jamiyatning bir bo'lagi hisoblangan shaxsga, uning huquq va manfaatlariga tajovuz qilish jinoyat qonuni bilan ta'qiqlangan. Shunday ekan, bezorilikka jamiyatga zid hodisa sifatida umumiy ta'rif berishda yuqoridagi fikrlarni e'tiborga olish zarur bo'ladi.

Bezorilik shaxs yoki bir guruh shaxslarning boshqa shaxsga nisbatan zo'rlik ishlatishi, axloqsiz harakatlar qilishida ifodalanuvchi agressiv xulq-atvori bo'lib, jamoat tartibi tushunchasini ifodalovchi jamiyat tomonidan e'tirof etilgan axloq normalarini inkor etadigan va ularni buzadigan, davlat tomonidan jazo qo'llash tahdidi bilan ta'qiqlangan, davlat, jamiyat va shaxsga zarar yetkazuvchi qilmishdir. Bezorilik huquqqa xilof qilmish sifatida avvalo davlat va jamiyat manfaatlariga zid harakat bo'lib, aniq shaxsga qaratilmaydi.

Sababi shaxsning sha'ni va qadr-qimmati, sog'lig'i va hayoti jinoyat qonunining boshqa normalari bilan muhofaza etiladi. Bezorilikning o'ziga xosligi uning jamoat tartibiga xavf solishida ifodalanadi. Bundan kelib chiqib bezorilik tushunchasiga ayrim aniqliklar kiritilishi lozim, deb hisoblaymiz. Ma'lumki, jinoyatning "ijtimoiy xavflilik" belgisi qilmish oqibatida ijtimoiy munosabatlarga jiddiy, ko'p hollarda qayta tiklab bo'lmaydigan darajada zarar yetkazilishini anglatadi.

Bezorilik jinoyati obyektida xususida olimlar o'rtasida turli qarashlar ilgari surilgan. Masalan, M.Rustambayevning fikricha, "bezorilik jinoyati obyektida jamoat tartibi, fuqarolarning jismoniy daxlsizligi, sog'lig'i, o'zganing mulki hisoblanadi"<sup>1</sup>. N.Kadnikov ham bezorilik jinoyati obyektida jamoat tartibi ekanligini qayd etgan<sup>2</sup>.

Jamoat tartibi– xavfsizlik va fuqarolarning tinchligini, o'zgalar mulkini saqlashni, jamoat va davlat tashkilotlari, korxonalar, muassasalar, tashkilotlarning bir me'yorda ishlab turishini ta'minlashga yrnaltirilgan odamlar o'rtasidagi axloq va huquq normalariga asoslangan munosabatlar tartibidir<sup>3</sup>.

Ya.Gurevich bezorilikning bevosita obyektida shaxs manfaatlarini keltirgan<sup>4</sup>.

<sup>1</sup>Rustambayev M.H. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. V tom. Maxsus qism. Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik. – T.: "ILM ZIYO". 2010. 256-b.

<sup>2</sup>Кадников Н.Г. Уголовное право. Общая и Особенная части. Учебник для вузов. М.: Городец, 2006. С.625.

<sup>3</sup>Rustambayev M.X. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. Tom 5. Maxsus qism. Jamoat xavfsizligi va jamoat tartibiga qarshi jinoyatlar. harbiy xizmatni o'tash tartibiga qarshi jinoyatlar. Darslik.2-nashr,to'ldirilgan va qayta ishlangan. – T.: O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018. – 207 bet.

<sup>4</sup>Гуревич Я. Ответственность за хулиганство по советскому уголовному праву // Социалистическая законность. – 1955. – № 5. – С. 31.

Bizningcha, bezorilikning bevosita obyekti jamoat tartibi hisoblanadi. Mazkur qarash M.A.Utanov<sup>5</sup>, K.Sh.Kurmanov<sup>6</sup>, Ye.Sebekov<sup>7</sup> tomonidan ham ilgari surilgan bo'lib, mazkur qarash diqqatga sazovor. O'z navbatida I.Ivanov jamoat tartibi har qanday ma'muriy huquqbuzarlik yoki jinoyat, fuqaroviy delikt, g'ayriaxloqiy harakat sodir etilishi natijasida buzilishini qayd etgan<sup>8</sup>.

Shuningdek, bezorilikning bevosita obyekti sifatida jamoat tartibi bilan birga inson hayoti, sog'lig'i, mulkiy huquqlarini keltirish mumkin. Bu borada shuni ta'kidlash mumkinki, jamoat tartibi bezorilik jinoyatlarining barchasida jinoyat obyekti sifatida namoyon bo'lsa, insonning hayoti, sog'lig'i, mulkiy huquqlari bezorilik jinoyati natijasida ushbu obyektlarning qaysi biriga tahdid solinishiga qarab jinoyat obyekti sifatida namoyon bo'ladi. Bezorilik jinoyati obyektiv tomondan faol harakatlar orqali sodir etiladi. Mazkur jinoyatni sodir etish usullari turlicha bo'lib, odatda shaxsni kamsitish, haqoratlash, urish-do'pposlash; madaniy, diniy va boshqa turdagi tadbirlarni barbod qilish, tungi paytda fuqarolar tinchligini buzish, jamoat joylariga uyatsiz yozuvlar yozish, rasmlar chizish kabi harakatlarda namoyon bo'ladi.

Bu borada N.Kadnikovning fikricha, "bezorilik jinoyati obyektiv tomondan jamoat tartibini qo'pol tarzda buzuvchi harakatlarda ifodalanadi. Bunda jamoat tartibining qo'pol tarzda buzilishi deganda jamoat tartibiga sezilarli zarar yetkazilishi (masalan, jamoat tinchligining uzoq muddat davomida buzilishi, aholi dam olish maskanlarining tahqirlanishi) tushuniladi. Shuningdek, jamiyatga nisbatan ochiq-oydin hurmatsizlik deganda bezorilik harakatlarining omma oldida, ochiq tarzda, jamoat joylarida bo'lgan odamlar ishtirokida amalga oshirilishi tushuniladi"<sup>9</sup>.

Shuningdek, T.Dmitiyevaning fikricha, "bezorilik oqibatida jamoat tartibini qo'pol tarzda buzish quyidagilarda, ya'ni ommaviy tadbirlarni buzish, korxona, muassasa, tashkilot, jamoat transportining normal faoliyati vaqtinchalik buzilishi, shuningdek, shaxs sog'lig'iga, uning qonuniy manfaatlariga zarar yetkazilishi, jabrlanuvchilarni urish-do'pposlashda namoyon bo'ladi"<sup>10</sup>.

O'z navbatida muallifning fikricha "jamiyatga nisbatan ochiq hurmatsizlik aybdor shaxs tomonidan jamiyatda qabul qilingan yurish-turish qoidalarini qasddan mensimaslikda, o'z manfaatlarini jamiyat va alohida odamlar guruhi manfaatlaridan ustun qo'yishda namoyon bo'ladi"<sup>11</sup>.

Bu borada shuni ta'kidlash mumkinki, bezorilik harakatlari aniq shaxsga nisbatan ham, noaniq odamlar guruhiga nisbatan ham sodir etilishi mumkin bo'lib, bunda jinoyatchining jamoat tartibiga nisbatan ochiq hurmatsizligi umume'tirof etilgan normalar va axloq qoidalarini ochiq buzishida namoyon bo'ladi.

<sup>5</sup>Утанов М.А. Проблемы борьбы с хулиганством. – Алматы: ТОО «Аян Эдет», 1998. – С. 20.

<sup>6</sup>Курманов К.Ш. Уголовное право. Особенная часть. – Бишкек: Наука и образование, 2000. – С. 261

<sup>7</sup>Себеков Ш.О. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с хулиганством: автореф .... дис. канд. юрид. наук. – Алматы, 1999. – С. 28.

<sup>8</sup>Иванов И. Хулиганство: проблемы квалификации // Российская юстиция. – 1996. – № 8. – С. 39.

<sup>9</sup>Кадников Н.Г. Уголовное право. Общая и Особенная части. Учебник для вузов. –М.: Городец, 2006. –С.625.

<sup>10</sup>Дмитриева Т.Ф. Тактика и методика расследования насильственных преступлений : учебное пособие / Т.Ф. Дмитриева, И.А. Алхимица. – Витебск : ВГУ имени П.М.Машерова, 2016. – С.363.

<sup>11</sup>Дмитриева Т.Ф. Тактика и методика расследования насильственных преступлений : учебное пособие / Т.Ф. Дмитриева, И.А. Алхимица. – Витебск : ВГУ имени П.М.Машерова, 2016. – С.363.

Shuningdek, L.S.Xatyanovichning fikricha, “bezorilar harakatida buzg‘unchilik va vandalizm belgilari kuzatiladi”<sup>12</sup>.

O‘z navbatida T.Dmitriyevaning fikricha, “bezorilik sodir etishda amalga oshiriladigan o‘taketgan beadablik jamiyatga, axloq qadriyatlariga nisbatan ochiq hurmatsizlikda, uyatsizlik, kasallar, yoshi keksalar va yordamga muhtoj holatda bo‘lgan shaxslarni kamsitishda, tabiiy ofat jarayonida bezorilik harakatlarini sodir etishda, odatlar, an‘analarni tahqirlashda namoyon bo‘ladi”<sup>13</sup>.

Qayd etilgan bezorilik jinoyati obyektiv tomoni belgilarini tahlil qilish asosida ta’kidlash mumkinki, odatda bezorilik sodir etilishi sabablari va bezorilik harakatlari o‘rtasida nomuvofiqlik kuzatiladi, ya’ni yuzaga kelgan vaziyatga nisbatan aybdorning javob reaksiyasi keskin tarzda bo‘ladi.

Bezorilikning obyektiv tomonining oddiy va murakkab belgilari: 1) jamiyatda yurish-turish qoidasini qasddan mensimaslik urishdo‘pposlash bilan bog‘liq holda; 2) jamiyatda yurish-turish qoidasini qasddan mensimaslik tufayli badanga shikast yetkazish; 3) jamiyatda yurish-turish qoidasini qasddan mensimaslik tufayli mulkni nobud qilish; 4) jamiyatda yurish-turish qoidasini qasddan mensimaslik oqibatida mulkni nobud qilish va badanga shikast yetkazish; 5) jamiyatda yurish-turish qoidasini qasddan mensimaslik tufayli mulkni nobud qilish, urish-do‘pposlash va badanga shikast yetkazish kabi shakllarga ajratilgan.

Mayda bezorilik, ya’ni jamoat joylarida uyatli so‘zlar bilan so‘kinish, fuqarolarga haqoratomuz shilqimlik qilish hamda jamoat tartibini va fuqarolarning osoyishtaligini buzuvchi shu kabi boshqa xatti-harakatlarda ifodalangan jamiyatda yurish-turish qoidalarini qasddan mensimaslikdir. Ma’lum bo‘ladiki, jamoat joylarida shaxsning sodir etgan qilmishini mayda bezorilik deb baholash uchun unda:

- uyatli so‘zlar bilan so‘kinish;
- fuqarolarga haqoratomuz shilqimlik qilish;
- jamoat tartibini buzuvchi xatti-harakatlar sodir etish;
- fuqarolarning osoyishtaligini buzuvchi xatti-harakatlar sodir etiladi.

Agarda, shaxs mayda bezorilik harakatlarini davom ettirib, aybdorning keyingi harakatlari shaxsni urish-do‘pposlash, unga yengil tan jarohati yetkazish yoki mulkka ancha miqdorda shikast yetkazish yoxud nobud qilish bilan sodir etilgan bo‘lsa, shaxs ma’muriy javobgarlikka tortilmasdan, faqat jinoiy javobgarlikka tortilishi lozim. Uyatli so‘zlar bilan so‘kinish – shaxsning sha’ni va qadr-qimmatini beodoblik bilan tahqirlash shaklida namoyon bo‘lishi mumkin.

Fuqarolarga haqoratomuz shilqimlik qilish – shaxsni hol-joniga qo‘ymaslik, unga xiralik qilishda namoyon bo‘lishi mumkin. Jamoat tartibini buzuvchi xatti-harakatlar deganda, kishilarning ijtimoiy muomala va xulq-atvor qoidalari asosini tashkil etuvchi o‘zaro munosabatlari, yurish-turishlari, jamoat va fuqarolar tinchligi, umume’tirof etilgan axloqiy, huquqiy, diniy, ma’naviy, milliy va boshqa an‘analari, urf-odatlar va qadriyatlarni hurmat qilmaslik yoki ularga rioya etmaslik tushuniladi. Aybdorning fuqarolarning osoyishtaligini

<sup>12</sup>Хатянович Л.С. Теоретические основы методики исследования хулиганства// Борба с преступностью: теория и практика. Материалы III Международной научно-практической конференции. Могилев, 2014. –С.166.

<sup>13</sup>Дмитриева Т.Ф. Тактика и методика расследования насильственных преступлений : учебное пособие / Т.Ф. Дмитриева, И.А. Алхимица. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2016. – С.363.

buzuvchi xatti-harakatlari fuqarolar tinchligini buzish, shovqin-suron ko'tarish, baland ovozda haqoratomuz so'zlarni ishlatish va hokazolarda namoyon bo'lishi mumkin.

Shu o'rinda ta'kidlash o'rinliki, amaliyotda bezorilik va mayda bezorilikni bir-biridan ajratishda, shuningdek ularga huquqiy baho berishda turlicha yondashuvlar mavjud. Bu esa, o'z navbatida, bezorilik jinoyati alomati mavjud bo'lgan holatda qilmishni asossiz ravishda MJtKning 52-moddasi bilan malakalagan holda jinoyat ishini qo'zg'atishni rad etish yoki JKning 109- moddasi bilan xato malakalashga hamda bezorilik jinoyatini haqiqiy ko'rsatkichlarining yashirilishiga sabab bo'lib qolishiga olib kelmoqda.

### References:

#### Используемая литература:

#### Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rustambayev M.H. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. V tom. Maxsus qism. Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik. – T.: "ILM ZIYO". 2010. 256-b.
2. Кадников Н.Г. Уголовное право. Общая и Особенная части. Учебник для вузов. М.: Городец, 2006. С.625.
3. Rustambayev M.X. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. Tom 5. Maxsus qism. Jamoat xavfsizligi va jamoat tartibiga qarshi jinoyatlar. harbiy xizmatni o'tash tartibiga qarshi jinoyatlar. Darslik.2-nashr,to'ldirilgan va qayta ishlangan. – T.: O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018. – 207 bet.
4. Гуревич Я. Ответственность за хулиганство по советскому уголовному праву // Социалистическая законность. – 1955. – № 5. – С. 31.
5. Утанов М.А. Проблемы борьбы с хулиганством. – Алматы: ТОО «Аян Эдет», 1998. – С. 20.
6. Курманов К.Ш. Уголовное право. Особенная част. – Бишкек: Наука и образование, 2000. – С. 261.
7. Себеков Ш.О. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с хулиганством: автореф .... дис. канд. юрид. наук. – Алматы, 1999. – С. 28.
8. Иванов И. Хулиганство: проблемы квалификации // Российская юстиция. – 1996. – № 8. – С. 39.
9. Кадников Н.Г. Уголовное право. Общая и Особенная части. Учебник для вузов. –М.: Городец, 2006. –С.625.
10. Дмитриева Т.Ф. Тактика и методика расследования насильственных преступлений : учебное пособие / Т.Ф. Дмитриева, И.А. Алхимина. – Витебск : ВГУ имени П.М.Машерова, 2016. – С.363.